HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אהלים לנחלים. כנחלים נטיו כאהלים נטע: **אף [אהליס].** בתי מדרשות. אהליס לשון נטיעה נופלת בהם שנאמר ויטע אהלי אפדנו (דניאל יא): **קטרין ליה גגנא.** קושרין לו חופה להסיאו אשה. **יחזור לראש.** כגון שהיה יודע שבפרק זה טעה ולגג אצל אינו יודע בגיזה מקום בו טעה: **בין פרק לפרק.** שיודע שגמר הפרשה וצריך להתחיל פרשה אחרת ואינו יודע בגיזה מהן: **יחזור לפרק ראשון.** להפסק ראשון (ג) **והיה אם שמוע: בין לחיבה לחיבה.** שיודע שצריך לומר וכתבתם ואינו יודע אם ראשון אם שני: (ד) **וא"ר יוחנן.** לתנא וכו': **סרכיה נקט.** (ה) אין לטעות מכאן עד אמת ויציב וא"צ לחזור אלא לאמת שהפרשה שגורה בפיו: **מתני' האומנין.** שהם עסוקים במלאכתן בראש האילן או בראש הנדבך והגיע זמן ק"ש קורין לשם מיד: **נדבך.** בנין של אבנים כמו נדבכין די אבן גלל (עזרא ו):

מה שאינן ראשין לעשות כן בתפלה. דלמתא רחמי היא ובעי כוונה הלכך אין מתפללין בראש האילן ובראש הנדבך דמסתפי דילמא נפלי דאין יכולין לעמוד שם אלא על ידי הדחק ומחמת בעתותא לא מצי מכווני: **גמ' ומתפללין בראש הזית ובראש התאנה.** בזמן שעוסקין בהן מפני שענפיהם מרובים ויכולין לעמוד שם אלא בדוחק ואין שם פחד ליפול לפיכך מתפללין בראשם אבל בשאר אילנות אין מתפללין: **בין כך ובין כך.** כלומר בין מתאנה בין משאר אילנות: **יורד ומתפלל.** דהא אינו משועבד למלאכה שהוא בראשות עצמו: **לפי שאין דעתו מיושבת עליו.** מבעתותו ואם הקלו אצל פועלים מפני בטול מלאכה לא הקלו אצל בעל הבית: **ברח דבש שמואל.** בכמה מקומות קרי ליה בר רחל ובת שמואל היתה ונשבית לבין העמים כדאמר בכתובות (דף כג.) ובא עליה אחד ונתעברה הימנו ואמ"כ נתגייר ושמיה איסור כדאמרי' בב"ב (דף קמט.) רב מרי בריה הורתו אצל בקדושה הוה לכך לא היה נקרא על שם אביו: **תנן האומנין קורין בראש האילן.** אפי' בזמן שהן עסוקין אלמא לא בעי כוונה: **שבטלין ממלאכתן וקורין.** כדי שיהו קורין בכוונה דשאין להיבטל ממלאכתן: **פרק ראשון.** פרשת שמע בעי כוונה: **קורין את שמע ומברכין לפניה ולאחריה.** כתקונה וכן בזמן תפלה: **אבל אין יורדין לפני התיבה.** אין רשאין ליבטל ממלאכתן ולירד לפני התיבה לעשות שליח לבור שיש שם בטול מלאכה יותר מדאי: **מעין שמונה עשרה.** הביאנו לדעת דרכיך כו' שכולל (ה) י"ח ברכות בברכה אחת וג' ראשונות וג' אחרונות בהלכתן(ו): **הא ר"ג הא רבי יהושע.** דתנן בפרק תפלת השחר (לקמן כח:) ר"ג אומר בכל יום ויום מתפלל אדם י"ח ברכות רבי יהושע אומר מעין י"ח: **עושין בשכרן.** שבוטלין שכר פעולתן לבד שעודתן צריכין למהר המלאכה ומתפללין מעין י"ח: **אבל עושין בשעודתן.** בשביל האכילה לבדה מתפללין י"ח: **והשניה.** בניחותא דיש חלוק בין עושין בשכרן לעושין בשעודתן: **ואין מברכין לפניה.** (ז) שאינה מן התורה: **אבל מברכין לאחריה.** שהיא מן התורה דכתיב(ח) ואכלת ושבעת וברכת (לקמן דף מח:): **וכולנן.** (ט) שני ברכות באחת שברכת הארץ ובנין ירושלים דומות: **בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט** לעוסק בתורה: **ואת האלמנה חייב וכו'.** אוקימנא בכונס בתולה ומישום דטריד במצוה פטור, ודיקינן לה מדכתיב ודבר"[ת] בם בש"[בתך] ובל"[כתך] בד"[רך], כלומר אפי' בלכתך בדרך חייב אתה לדבר בם בדברי תורה, וכן [נ"א: והן] קרית שמע. ודיקינן מדלא כתיב בלכת בדרך אלא בלכתך, ש"מ בלכתך דידך לדבר הרשות אתה חייב לקרות קרית שמע, אבל בלכת לדבר מצוה פטור, ש"מ שהעוסק במצוה וטרוד פטור מק"ש. ודוקא בתולה דאיכא טירדא ומצוה הוא דפטור, אבל הכונס את האלמנה אע"ג דמצוה היא כיון דליכא טירדא חייב [דבעינן מצוה וטירדא]. וכן אבל וכיוצא בו דאיכא טירדא וליכא מצוה דחייב, דבעינן מצוה וטירדא. והכונס בתולה פטור מק"ש אם לא עשה מעשה עד מוצאי שבת שהן ד' לילות. אבל אבל חייב, דקימא לן כרב דאמר אבל חייב בכל מצוות האמורות בתורה חוץ מן התפילין שנאמר בהן פאר.

אהלים לנחלים דכתיב [1] כנחלים נטיו כגנות עלי נהר כאהלים נטע וגו' לומר לך מה נחלים מעלין את האדם מטומאה לטהרה אף אהלים מעלין את האדם מכף חובה לכף זכות: הקורא למפרע לא יצא וכו': רבי אמי ורבי אסי הוו קא קטרין ליה גננא לר' אלעזר אמר להו אדהכי והכי איזיל ואשמע מלתא דבי מדרשא ואיתי ואימא לכו אזל אשכחיה לתנא דקתני קמיה דר' יוחנן (ו) קרא אוטעה ואינו יודע להיכן טעה (ז) באמצע הפרק יחזור (ח) לראש בין פרק לפרק יחזור לפרק ראשון בין כתיבה לכתיבה יחזור לכתיבה ראשונה אמר ליה ר' יוחנן לא שנו אלא שלא פתח בלמען ירבו ימיכם אבל פתח בלמען ירבו ימיכם סרכיה נקט ואתי אתא ואמר להו אמרו ליה (ט) אלו לא באנו אלא לשמוע דבר זה דיינו: **מתני'** [2] **האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך** מה שאינן רשאין לעשות כן בתפלה (ז) [3] חתן פטור מק"ש לילה הראשונה ועד מוצאי שבת אם לא עשה מעשה ומעשה בר"ג שנשא אשה וקרא לילה הראשונה אמרו לו תלמידיו (ח) למדתנו רבינו שחתן פטור מק"ש אמר להם איני שומע לכם לבטל הימני מלכות שמים אפי' שעה אחת: **גמ'** (ט) ת"ר האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך [4] ומתפללין בראש הזית ובראש התאנה ושאר כל האילנות יורדים למטה ומתפללין [5] ובעל הבית בין כך ובין כך יורד למטה ומתפלל לפי שאין דעתו מיושבת עליו רמי ליה רב מרי ברה דבת שמואל לרבא תנן האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך אלמא לא בעי כונה ורמינהי הקורא את שמע צריך שיכוין את לבו שנאמר שמע ישראל ולהלן הוא אומר [2] הסכת ושמע ישראל מה להלן בהסכת אף כאן בהסכת אשתיק א"ל מידי שמיע לך בהא א"ל הכי [10] אמר רב ששת והוא שבטלין ממלאכתן וקורין והתניא [11] בית הלל אומרים עוסקין במלאכתן וקורין לא קשיא הא בפרק ראשון הא בפרק שני [12] ת"ר הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית קורין ק"ש ומברכין לפניה ולאחריה ואוכלין פתן [13] ומברכין לפניה ולאחריה [14] ומתפללין תפלה של שמונה עשרה אבל אין יורדין לפני התיבה ואין נושאין כפיהם והתניא מעין י"ח אמר רב ששת לא קשיא [15] הא ר"ג הא ר' יהושע אי ר' יהושע מאי אירא פועלים אפילו כל אדם נמי אלא אידי ואידי ר"ג ולא קשיא [16] כאן בעושין בשכרן כאן בעושין בסעודתן והתניא [17] הפועלים שהיו עושים מלאכה אצל בעל הבית קורין ק"ש ומתפללין ואוכלין פתן [18] ואין מברכים לפניה [א] אבל מברכין לאחריה שתים כיצד [19] ברכה ראשונה כתקונה שניה פותח בברכת הארץ וכוללין בונה ירושלים בברכת הארץ במה דברים אמורים בעושין בשכרן אבל עושין בסעודתן או שהיה בעל הבית מיסב עמהן מברכין כתיקונה: חתן פטור מק"ש: [20] תנו רבנן [21] בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט לחתן מכאן אמרו הכונס את הבתולה פטור ואת האלמנה חייב מאי משמע אמר רב פפא כי דרך מה דרך רשות אף הכא נמי רשות מי לא עסקינן דקאזיל לדבר מצוה ואפילו הכי אמר רחמנא ליקרי אם כן לימא קרא בלכת מאי בלכתך שמע מינה בלכת דידך הוא דמחייבת הא דמצוה פטירת אי

[1] כנחלים נטיו כגנות עלי נהר כאהלים נטע וגו' לומר לך מה נחלים מעלין את האדם מטומאה לטהרה אף אהלים מעלין את האדם מכף חובה לכף זכות: הקורא למפרע לא יצא וכו': רבי אמי ורבי אסי הוו קא קטרין ליה גננא לר' אלעזר אמר להו אדהכי והכי איזיל ואשמע מלתא דבי מדרשא ואיתי ואימא לכו אזל אשכחיה לתנא דקתני קמיה דר' יוחנן (ו) קרא אוטעה ואינו יודע להיכן טעה (ז) באמצע הפרק יחזור (ח) לראש בין פרק לפרק יחזור לפרק ראשון בין כתיבה לכתיבה יחזור לכתיבה ראשונה אמר ליה ר' יוחנן לא שנו אלא שלא פתח בלמען ירבו ימיכם אבל פתח בלמען ירבו ימיכם סרכיה נקט ואתי אתא ואמר להו אמרו ליה (ט) אלו לא באנו אלא לשמוע דבר זה דיינו: **מתני'** [2] האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך מה שאינן רשאין לעשות כן בתפלה (ז) [3] חתן פטור מק"ש לילה הראשונה ועד מוצאי שבת אם לא עשה מעשה ומעשה בר"ג שנשא אשה וקרא לילה הראשונה אמרו לו תלמידיו (ח) למדתנו רבינו שחתן פטור מק"ש אמר להם איני שומע לכם לבטל הימני מלכות שמים אפי' שעה אחת: **גמ'** (ט) ת"ר האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך [4] ומתפללין בראש הזית ובראש התאנה ושאר כל האילנות יורדים למטה ומתפללין [5] ובעל הבית בין כך ובין כך יורד למטה ומתפלל לפי שאין דעתו מיושבת עליו רמי ליה רב מרי ברה דבת שמואל לרבא תנן האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך אלמא לא בעי כונה ורמינהי הקורא את שמע צריך שיכוין את לבו שנאמר שמע ישראל ולהלן הוא אומר [2] הסכת ושמע ישראל מה להלן בהסכת אף כאן בהסכת אשתיק א"ל מידי שמיע לך בהא א"ל הכי [10] אמר רב ששת והוא שבטלין ממלאכתן וקורין והתניא [11] בית הלל אומרים עוסקין במלאכתן וקורין לא קשיא הא בפרק ראשון הא בפרק שני [12] ת"ר הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית קורין ק"ש ומברכין לפניה ולאחריה ואוכלין פתן [13] ומברכין לפניה ולאחריה [14] ומתפללין תפלה של שמונה עשרה אבל אין יורדין לפני התיבה ואין נושאין כפיהם והתניא מעין י"ח אמר רב ששת לא קשיא [15] הא ר"ג הא ר' יהושע אי ר' יהושע מאי אירא פועלים אפילו כל אדם נמי אלא אידי ואידי ר"ג ולא קשיא [16] כאן בעושין בשכרן כאן בעושין בסעודתן והתניא [17] הפועלים שהיו עושים מלאכה אצל בעל הבית קורין ק"ש ומתפללין ואוכלין פתן [18] ואין מברכים לפניה [א] אבל מברכין לאחריה שתים כיצד [19] ברכה ראשונה כתקונה שניה פותח בברכת הארץ וכוללין בונה ירושלים בברכת הארץ במה דברים אמורים בעושין בשכרן אבל עושין בסעודתן או שהיה בעל הבית מיסב עמהן מברכין כתיקונה: חתן פטור מק"ש: [20] תנו רבנן [21] בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט לחתן מכאן אמרו הכונס את הבתולה פטור ואת האלמנה חייב מאי משמע אמר רב פפא כי דרך מה דרך רשות אף הכא נמי רשות מי לא עסקינן דקאזיל לדבר מצוה ואפילו הכי אמר רחמנא ליקרי אם כן לימא קרא בלכת מאי בלכתך שמע מינה בלכת דידך הוא דמחייבת הא דמצוה פטירת

מתני'

תורה אור השלם

1. כִּנְחָלִים נָטִיוּ כְּגַנָּת עַלֵּי נָהָר כַּאֲהָלִים נָטַע יְיָ כַּאֲרָזִים עֲלֵי מָיִם:

במדבר כד ו

2. וְדִבַּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַסְכֵּת וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיֵיתָ לְעָם לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ:

דברים כז ט

הגהות הב"ח

(א) גמ' להיכן טעה יחזור לראש בתמצע דף' יחזור לתחלת הפרק בין פרק לפרק כל"ל: (ב) שם ואוכלין פתן [ואין מברכין לפניה] תא"ת. וכ"כ הא"לפסי והאמר"י גוזכי' ומברכין לפניה וכן הוא בעור בסימן קנ"ג ס"ו): (ג) רש"י ד"ה יחזור לפרק וכו' לשאון ויתחיל והיה אם: (ד) שם ד"ה ואמר ליה ר' יוחנן:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ואין מברכין לפניה שאינה מן התורה. עי' לקמן (דף לה ע"ב) תוס' ד"ה בפניו וד"ה אלא. ויומא (דף עט ע"ב) תוס' ד"ה ולא ביכן. ובסוכה (דף כו ע"ב) תוס' ד"ה ולא ביכן. ומולין (דף קז ע"ב) תוס' ד"ה ולא ביכן: **תוס'** ד"ה וחותם בו' **במלאכת בעה"ב.** עי' לקמן (דף מו ע"ב) תדע דהטוב והמטיב לאו דאורייתא שהרי פועלים עוקרים אותה. וצ"ע:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ואין מברכין לפניה. נ"ב וכ"ה גירסת תוס' (ביומא ע"ט ב' וכסוכה כ"ו ב' ובמולין ק"ז ב') אבל גירסת רי"ף והגפ"ושים ומברכין לפניה וכ"ה בתוספתא (כ"כ הרמב"ם אבל ליתא בתוספתא שלנו):

מוסף תוספות

א. ובתוס' רי"ש כתב, ואם אדם גדול רוצה ליטול השם כר"ג הרשות בידו ואין זה מעשה לסתור. ב. בתוס' רי"ש כתב, בשביל שישכירום בעלי בתים.

רב ניסים גאון

למה נסמכו אהלים לנחלים. והוא שנאמר בתורה (במדבר כד) משמו של בלעם מה טובו אהליך יעקב כנחלים נטיו:

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"ב מהלכות ק"ש הלכה יג יד סמג עשין יח טור שו"ע או"ח סימן סד סעיף ב ג ד:

לה ב מיי' שם הלכה ד סמג שם טור שו"ע או"ח סימן סג סעיף ח:

לו ג מיי' פ"ד מהלכות ק"ש הלכה ח סמג שם טור שו"ע או"ח סימן ע סעיף ג:

לז ד ה מיי' פ"ה מה' תפלה הלכה ח טור ש"ע או"ח סימן ל סעיף ג:

לח ו מיי' פ"ב מהלכות ק"ש הלכה ד סמג שם טוש"ע או"ח סימן סג סעיף ז:

לט ז ח מיי' פ"ה מה' תפלה הלכה ח) [טוש"ע או"ח סי' קי סעיף ח]:

מ ט מיי' פ"ב מהלכות ברכות הלכה ב:

מא י מיי' וסמג שם טור ושו"ע או"ח סימן קנ סעיף ג:

מוסף רש"י

סרכיה. מנהגו (ע"ז ל.). **חתן פטור מקריאת שמע.** קריאת שמע שאמרו חכמים, זהו ק"ש שעל מטתו, אבל ק"ש של שחרית וערבית חייב (הפרדס עמ' יד. האורה ח"ב סי' ב, מחזור ויטרי סי' תטז, ולא מצינו בראשונים מי שפי' כן). **אם לא עשה מעשה.** פירוש משום דעריך במתשבח בעינא מצוה, אבל אם בעל חייב (שם ושם ושם). **לפי שאין דעתו מיושבת עליו.** לא הקלו אלא בעל הבית שהוא ברשות עצמו, ואפילו טעמה שפיתו בים יש לו לכוין בתפילתו (אר"ז סי' פב ופרי"ד בשם רש"י).

רבינו חננאל

א"ל ר' יוחנן ל"ש אלא שלא פתח בלמען ירבו ימיכם אבל פתח בלמען ירבו ימיכם סרכיה נקט ואתי. ואמר ר' יוחנן ואם פתח זה הקורא למען ירבו ימיכם, ודאי בפרק שני עומד דלישנא דורשא נקטא, ואי לא חזור לפרק ראשון. קרא ושעה יחזור למקום שטעה ואם אינו יודע באיזה מקום טעה יחזור לראש. **והתניא בית הלל אומרים עוסקין במלאכתן וקוראין.** לא קשיא הא בפרק ראשון הא בפרק שני. דלכו"ע אסור במלאכה בפרשת שמע, משום דהא משוי ליה עראי. **ת"ר הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית וכו'.** ואסיקנא פועלים העושין מלאכה לבעל הבית בס[עודתן] תן בלבד בלא שכירות. קורין ק"ש בעונתה ומתפללין י"ח ברכות כתיקנן, ואין יורדין לפני התיבה ואין נושאין את כפיהן, ואם נוטלים שכר מבטלין וקורין פרק ראשון והשאר מתעסקין במלאכתן וקורין ומברכין לפניה ולאחריה ומתפללין מעין י"ח ברכות, ג' ראשונות וג' אחרונות הבינו באמצע, וכשאוכלין מברכין לאחריה שתי ברכות הין אחת כתיקנה והשניה פותח בברכת הארץ וכולל בה בונה ירושלים וחותם בברכת הארץ. ואם היו עושין בסעודתן או שהיה בעל הבית מסב עמהן מברכין כתיקנן ארבע. **ת"ר בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט**